

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра статистики**

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
(А.З.Підгорний)
« » 2018р.

**ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.030506 «Прикладна статистика»**

за темою:

СТАТИСТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Виконавець
студентка ІV курсу обліково-
економічного факультету
Бойчева О.П.
(підпис)

Науковий керівник
К.е.н., доцент Вітковська К.В.

(підпис)

Одеса 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ.....	6
1.1. Сутність поняття «рівень життя населення» та система показників.....	6
1.2. Використання інтегральних показників рівня життя населення.....	12
1.3. Статистичні методи аналізу структури і динаміки рівня життя населення.....	16
РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ.....	20
2.1. Аналіз структури та динаміки доходів населення України.....	20
2.2. Оцінка диференціації населення за рівнем доходів.....	28
РОЗДІЛ 3. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СПОЖИВАННЯ НАСЕЛЕННЯМ МАТЕРІАЛЬНИХ БЛАГ.....	38
3.1. Аналіз споживання населенням продовольчих товарів.....	38
3.2. Аналіз впливу факторів на динаміку споживання населенням матеріальних благ.....	48
3.3. Оцінка еластичності споживання матеріальних благ від рівня доходів населення.....	51
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	63

ВСТУП

Дослідження рівня життя завжди є актуальною темою. Ця соціально-економічна категорія характеризує ступінь задоволення фізичних, духовних та соціальних потреб людей у суспільстві, а також є вагомим критерієм для вибору напрямів та пріоритетів соціальної та економічної політики держави.

На сучасному етапі розвитку економіки України проблеми рівня життя населення і фактори, що визначають його динаміку стають дуже важливими. Від їхнього вирішення багато в чому залежить спрямованість і темпи подальших перетворень у країні й у кінцевому рахунку політична, а отже, й економічна стабільності в суспільстві. Вирішення цих проблем вимагає чіткої політики, виробленої державою, центральним моментом якої була б людина, її добробут, фізичне і соціальне здоров'я. Саме тому всі перетворення, що так чи інакше можуть спричинити зміни рівня життя, викликають великий інтерес у найрізноманітніших шарів населення.

У період глибокої та системної економічної кризи проблеми стабілізації і зростання рівня життя населення, створення умов для повноцінного відтворення і ефективного функціонування трудового потенціалу стають провідними. Це пов'язано з тим, що від економічної стагнації найбільше потерпає особистий фактор виробництва, а втрати досягнутих параметрів рівня життя населення можуть бути настільки значними, що процес відтворення людського потенціалу дедалі знижується. Зазначене є вкрай соціально небезпечним явищем, яке не тільки масштабно руйнує продуктивні сили суспільства, а й небезпечно дестабілізує соціально-політичну ситуацію в країні. Аналіз проблем диференціації розподілу доходів між різними верствами населення, аналіз споживання населенням матеріальних благ, вплив факторів на динаміку споживання є дуже важливими для створення правильної стратегії соціальної політики.

Однією з найгостріших соціально-економічних проблем, зумовлених трансформаційними процесами в економіці України, є низький рівень життя населення. Адже із переходом до ринкових відносин виникла низка глибоких

проблем, що призвели до соціального напруження в суспільстві. Зокрема, соціальні негаразди, поширення бідності, майнового розшарування, зростання безробіття та ін. Все це є причинами і складовими зниження загального рівня життя населення. Його підвищення є головним завданням не тільки нашої країни, а будь-якого прогресивного суспільства взагалі.

Ще більше посилює актуальність розвитку досліджень рівня життя населення відсутність в Україні на даному етапі її розвитку системно-збалансованих та методологічно обґрунтованих механізмів регулювання життєвого рівня населення і його якісних умов.

Одним з основних напрямків аналізу соціально-економічного розвитку країни є вивчення рівня життя населення. Соціальні проблеми хвилюють всіх: центральні та місцеві органи влади, профспілки та партії, наукову громадськість і, нарешті, саме населення. Це і зрозуміло, оскільки підвищення рівня добробуту, поліпшення умов життя різних верств населення відносяться до числа найважливіших довгострокових пріоритетів соціально-економічного розвитку країни.

Соціально-економічні індикатори є складовою частиною соціальних програм та дозволяють оцінити ефективність економічної і соціальної політики, що проводиться органами державного управління, і використовуються як інструмент вимірювання ступеня досягнення поставлених цілей і впливу економічних реформ на рівень життя населення.

Принципи та підходи до класифікації потреб населення можуть бути різними. З позиції предметної форми можна виділити дві групи потреб:

- потреба в матеріальних благах (в продуктах харчування, одязі, взутті, предметах культури і побуту, житло);
- потреба в послугах (побутових, медичних, освіти, культури, мистецтва, транспорту, зв'язку і т.д.).

Під час дослідження було використано загальнонаукові, економіко-математичні та статистичні методи. Основні завдання дослідження:

- розглянуто теоретико-методологічні засади дослідження рівня та якості життя населення;

- розкрито систему показників, що характеризують рівень життя;
- проаналізовано динаміку рівня доходів та диференціацію населення за їх рівнем;
- виявлено чинники, які впливають на якість та рівень життя населення;
- обґрунтовано основні статистичні методи аналізу структури рівня життя.

Метою дослідження є аналіз рівня життя населення та основних складових категорії за 2013-2017 рр., аналіз споживання населенням матеріальних благ та грошових витрат, вплив факторів на динаміку споживання, оцінка диференціації населення за рівнем доходу.

Інформаційною базою дослідження є закони України, постанови Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, офіційні публікації та методичні матеріали, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних авторів, інтернет-ресурси тощо. Випускню роботу виконано з використанням комп'ютерних технологій та табличного процесора Microsoft Excel.

Об'єктом дослідження виступає соціально-економічна складова суспільного розвитку.

Предметом дослідження є категорія «рівень життя населення» та її основні характеристики.

ВИСНОВКИ

Рівень життя населення являє собою складний й різноманітний спектр соціально-економічних відносин, пов'язаних зі станом та умовами функціонування людини в суспільстві, ступенем задоволення її потреб, а також рівнем споживання благ та послуг, створених суспільством для всебічного розвитку людини.

Рівень життя населення впродовж тривалого періоду залишається однією з основних соціально-економічних категорій, що дає характеристику не лише матеріальної забезпеченості окремої людини, а й встановлює узагальнений результат діяльності економіки країни в цілому за певний період часу.

Отож, проаналізувавши рівень життя населення в Україні, в тому числі його основну складову – доходи, то в 2017 році у порівнянні з 2016 роком загальні грошові доходи населення в цілому по Україні збільшились на 486055 млн. грн., тобто на 24,4%, при чому кожний відсоток цього збільшення містив у собі 19897,71 млн. грн.

Якщо розглядати національну економіку за період 2010-2017 роки, то можна прослідкувати нестабільну динаміку загальних грошових доходів до відповідного періоду, що виступає базою порівняння (2010 рік). Тобто у 2017 році в порівнянні з 2010 роком, тобто за 7 років, загальні грошові доходи населення збільшились на 1374651 млн. грн., або на 124,8%.

Що стосується динаміки наявних грошових доходів у розрахунку на душу населення, то в Україні у 2017 році у порівнянні з 2016 роком розмір грошових доходів на душу населення збільшився на 7815,9 грн., або на 21,8%, при цьому кожен відсоток цього збільшення містив в собі 357,77 грн.

За аналізований період, тобто за 7 років, грошові доходи на душу населення збільшились на 25107,2 грн. або на 135,8%.

Розглянувши структуру доходів населення України, необхідно сказати, що у структурі доходів населення основну частину складає заробітна плата. Нарахована

заробітна плата є одним з основних індикаторів соціального розвитку країни та залишається для більшості населення основним джерелом доходів.

Аналізуючи дані за період з 2010 по 2016 роки, можна прослідкувати, що частка заробітної плати у структурі доходів населення залишалась стабільно високою, проте не перевищила 42,1% та сягнула свого максимуму у 2016 році.

Для оцінки інтенсивності структурних розбіжностей та структурних зрушень у формуванні доходів українців було використано показники варіації часток. Так, під час розрахунків було виявлено, що в 2016 році порівняно з 2015 роком структура доходів населення України в середньому змінилась на 2,1 відсоткових пунктів і в середньому відхилялась від її середнього значення на 0,8%. При цьому виходячи з того, що отриманий коефіцієнт варіації менше 33,3%, то досліджувана сукупність за аналізованим показником не є однорідною. Тобто, значних відмінностей в структурі доходів населення України у 2016 році порівняно з 2015 роком не спостерігається. Структура доходів населення України у 2015 та 2016 рр. в середньому змінилась на 5%, що відповідно до значень коефіцієнту Гатєва є неістотними змінами.

Індекс людського розвитку (ІЛР) — спеціальний сукупний індекс, який на підставі відповідних показників дає оцінку людському прогресу. У 2016 році порівняно з 2013 роком, рівень розвитку людського потенціалу знизився на 3,9%. Такий спад обумовлений зниженням середнього розміру ВВП на душу населення (\$) майже в 2 рази.

Під час оцінки диференціації населення за рівнем доходів було виявлено, що в 2015 році серед населення України найчастіше зустрічаються особи з рівнем середньомісячних еквівалентних загальних доходів у сумі 1891,21 грн., а в 2016 році – 3848,36 грн. При цьому, в 2015 році у половини населення рівень середньомісячних еквівалентних загальних доходів складав менше, ніж 2220,7 грн. а у іншій половині більше ніж 2220,7 грн.. А в 2016 році у половини населення рівень середньодушових еквівалентних загальних доходів складав менше, ніж 2622,44 грн. а у іншій половині більше.

За допомогою коефіцієнтів диференціації було встановлено, що в 2015 році мінімальний рівень доходів 10 % найбільш забезпеченого населення перевищував

максимальний рівень доходів 10 % найменш забезпеченого населення в 2,709 рази, а в 2016 році мінімальний рівень доходів 10 % найбільш забезпеченого населення перевищував максимальний рівень доходів 10 % найменш забезпеченого населення в 2,339 рази. Тобто диференціація населення за рівнем доходів покращилась.

Квінтільний коефіцієнт диференціації показав, що в 2015 році мінімальний рівень доходів 20 % найбільш забезпеченого населення перевищував максимальний рівень доходів 20 % найменш забезпеченого населення в 2,377 рази, а в 2016 році мінімальний рівень доходів 20 % найбільш забезпеченого населення перевищував максимальний рівень доходів 20 % найменш забезпеченого населення в 1,972 рази.

Оскільки, коефіцієнт Джині набуває значення 0,429, то можна сказати, що розподіл доходів в 2016 році серед домогосподарств є більш менш рівномірним. Розрахунок коефіцієнта Лоренца показав, що в 2016 році в Україні концентрація доходів серед домогосподарств знаходиться на критичному рівні.

Досліджуючи споживання населенням матеріальних благ було виявлено, що структура споживання населення визначається складом його споживчих доходів та витрат. За даними Державної служби статистики України сукупні витрати домогосподарств у 2016 році становили 5720,4 грн. на місяць, що на 768,4 грн., або на 15,5% більше ніж в попередньому році.

Проведений аналіз структури та динаміки споживання домогосподарствами продуктів харчування показав, що в 2016 році порівняно з 2015 роком споживання м'яса, м'ясопродуктів та картоплі підвищилось на 0,1%, фрукти, ягоди, горіхи, виноград – на 0,2%, овочі та баштанні - на 0,5%. Споживання молока та молочних продуктів знизилось на 0,4%, яєць – на 0,1%, олії та інших рослинних жирів – на 0,1%, хліба та хлібних продуктів – на 0,3%, цукру – на 0,2%. Споживання риби та рибних продуктів у 2016 році порівняно з 2015 роком залишилося незмінним. 2015 році у порівнянні з 2014, можна зробити висновок, що найбільше зменшилось споживання риби та рибопродуктів, а саме на 25% та споживання фруктів, ягід, горіхів та винограду – на 16,2%.

Порівнюючи фактичний рівень споживання окремих товарів з раціональною нормою їхнього споживання було визначено рівень задоволення потреб населення в

певному товарі, розрахований у вигляді коефіцієнту. В результаті порівняння показників фактичного споживання продуктів харчування та раціонального споживання у 2016 році показали, що в домогосподарствах України в розрахунку на одну особу фактичне споживання всіх продуктів харчування майже по всіх видах продуктів менше раціональних норм споживання, окрім олії та інших рослинних жирів, де фактичний рівень споживання перевищує раціональну норму на 36,4 %. Що стосується інших продуктів харчування то раціональна норма споживання м'яса та м'ясопродуктів не задоволена на 19%, молока та молочних продуктів – на 34,7%, яєць – на 13,6%, риби та рибних продуктів – на 20%, цукру – на 6,9%, картоплі – на 23,9%, овочей та баштанних – на 21,4%, фруктів, ягід, горіхів та винограду – на 47,6%, хлібу та хлібних продуктів – на 5,7%.

Проаналізувавши грошові витрати домогосподарств на продукти харчування за регіонами у 2016 році, виявлено, що в середньому за місяць найбільше витрат серед всіх областей на споживання хлібу та хлібопродуктів, олії та жирів, кондитерських виробів, інших продуктів харчування та безалкогольних напоїв витрачають домогосподарства Закарпатської області. Лідером з витрат на споживання м'яса та м'ясопродуктів, молока, сиру, яєць та фруктів є Львівська область. На придбання овочей в середньому за місяць найбільше витрачають домогосподарства Одеської області, а на придбання риби та рибопродуктів - домогосподарства Рівненської області.

Під час оцінки еластичності споживання матеріальних благ від рівня доходів населення було виявлено, що по всім основним продуктам харчування коефіцієнт еластичності набуває від'ємного значення. Тобто має місце явище інфраеластичності, рівень споживання матеріальних благ вважається мало еластичним або нееластичним, іншими словами слабо реагує на зміну доходів населення. Це свідчить про зворотний зв'язок між факторною та результативною ознаками, тобто при збільшенні рівня доходу на 1% рівень споживання зменшується.

Виходячи із сучасних реалій, для отримання позитивного результату, тобто належного на наш погляд необхідно розробити та прийняти на державному та

регіональному рівнях інтегральну методику оцінки рівня життя населення, яка повинна бути затверджена законом України на тривалий період.

Ця оцінка якості життя має стати підґрунтям для розробки, прийняття та виконання відповідних бюджетних програм. Для належного контролю за виконанням заходів та своєчасного прийняття управлінських рішень динаміка індикаторів повинна відслідковуватися щоквартально на державному, регіональному, місцевому рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соціальна статистика. Навчальний посібник для студентів 4 курсу денної форми навчання спеціальності «Прикладна статистика» (Укл. О.В. Самоєнкова, Ю.О. Ольвінська. – Одеса: ОДЕУ, ротاپронт, 2009 р. – 102 с.)
2. Удотова Л.Ф. Соціальна статистика. Підручник. – К.: КНЕУ, 2002. – 376 с.
3. Справочник по социальным показателям: Методические исследования. Серия №49. – Нью-Йорк: Статистическое бюро ООН, 1989. – 128 с.
4. Дзюба І.В. Категорія рівня життя: сучасний підхід // Статистика України. – 2004. – №1. – 73 с.
5. Годин А.М. Статистика. Учебник: Дашков И.К., 2010. – 460 с.
6. Зверяков М. І. Формування системи індикаторів фінансової стійкості банківської системи [Текст] / М. І. Зверякова, В. В. Коваленко // Фінанси України. – 2012. - № 4. – С. 3 – 12.
7. Зверяков М. І. Національна економічна система: проблеми теорії / М. І. Зверяков. – Одеса: Астропринт, 2012. – 320 с.
8. Зверяков М. І. Пізнавальний потенціал політичної економії [Текст] / М. І. Зверяков // Економічна теорія . – 2012. – № 3. – С. 5–14.
9. Самоєнкова О.В., Ольвінська Ю.О. Соціально-демографічна статистика: Підручник // За ред. канд. екон. наук, професора А.З. Підгорного. – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2016. – 450 с.
10. Самоєнкова, О. В. Соціальна статистика : навчальний посібник / О. В. Самоєнкова, Ю. О. Ольвінська. - Одеса: ОДЕУ, 2009. – 102 с.
11. Мірошніченко О.Ю. Індекс людського розвитку: методологічні аспекти та оцінка тенденцій його змін в країнах СНД // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, серія “Економіка”. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2005. – Вип. 77-78. – С. 77-79.
12. Рівень життя населення України / НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж., Держ. ком. статистики України; За ред. Л. М. Черенко. — К.: ТОВ

- «Видавництво «Консультант», 2006. — 428 с.
13. Айвазян С.А. Интегральные индикаторы качества жизни: их построение и использование в социально-экономическом управлении и межрегиональных сопоставлениях. – М.: ЦЭМИ РАН, 2000. – 118 с.
 14. Социальная статистика. Учебник / Под ред. чл.-кор. РАН И. И. Елисеевой. – 3-е изд. перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 414 с.
 15. Мірошніченко О.Ю. Соціальні нормативи як критерій оцінки рівня життя населення // Вісник Академії праці та соціальних відносин Федерації профспілок України. – К.: ТОВ “Видавництво Курс”, 2006. – № 1. – С. 137-142.
 16. Проніна І. І. Загальна характеристика доходів домогосподарств України // Вісник Технологічного університету Поділля. -2003. – № 4. – Ч. 1. – Т. 2. – С. 74–78.
 17. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2016 році. Статистичний збірник.- К. : Державна служба статистики України, 2016. – 87 с.
 18. Милашко О. Г. Статистичне оцінювання доходів і витрат домогосподарств за даними системи національних рахунків / О. Г. Милашко // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. пр. / голов. ред. М. І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2008. – Вип. 30. - С. 247-253.
 19. Офіційний сайт Державної служби статистики України:
<http://www.ukrstat.gov.ua>
 20. Заробітна плата та стан її виплати в 2015 році / Експрес-бюлетень.– К.: Держкомстат України, 2016. – 46 с.
 21. Соціальні індикатори рівня життя населення. Статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 204 с.
 22. Чурбанов К.Р., Пушкар О.І. Диференціація розподілу доходів як фактор впливу на економічний розвиток країни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/bmnef/2011_1_4/32.pdf
 23. Гвелесіані А. Г. Диференціація грошових доходів населення: аналіз, прогноз

- та механізм регулювання: [монографія] / А. Г. Гвелесіані ; відп. ред. В. М. Новіков. – К., 2008. – 155 с.
24. Статистичні дані за 2015 рік. .[Електронний ресурс] <http://www.ukrstat.gov.ua/>
25. Демографічна та соціальна статистика / Доходи та умови життя. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 25 с.
26. Столяров Г. С., Огай М. Ю. Соціальна статистика: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2003. – 195 с.
27. Сегеда С.А. Оцінка споживання основних продовольчих продуктів в Україні/ С.А. Сегеда [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/740.pdf>.
28. Власов В.І. Оцінка споживання основних харчових продуктів в Україні / В.І. Власов, Г.В. Ткач, Б.В. Духницький // Економіка АПК. – 2008. – № 10. – С.3-7.
29. Герасименко С.С. Статистична характеристика споживання продуктів харчування населенням України / С.С. Герасименко , В.С. Герасименко // Статистика України. – 2013. – №2. – С. 28–33.
30. Статистична інформація: Методологічні пояснення [Електронний ресурс] // Сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
31. Постанова «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення» № 656 від 14.04.2000 року.
32. Новосельцева А. М. Тенденції змін у харчуванні залежно від доходів споживачів та цін на продукти харчування [Електронний ресурс] / А. М. Новосельцева // Ефективна економіка. – 2011. – № 9. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?operation=1&iid=709>
33. Вітковська К. В. Моніторинг диференціації рівня доходів населення на регіональному рівні // А.З. Підгорний, К.В. Вітковська. - Формування ринкових відносин в Україні. – 2013.- №9/1(148). – С. 62-65.
34. Вітковська К.В. Оцінка диференціації регіонів України за рівнем життя // Науковий вісник ОНЕУ. Випуск №3(210)/ОНЕУ, Одеса: ОНЕУ.2015р. – С. 28-

41.

35. Бойчева О. П. Статистичне дослідження рівня життя населення/
О. П. Бойчева, К. В. Вітковська // Статистика – інструмент соціально-
економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 4.
Частина III – Одеса, ОНЕУ. – 2018. – С.33 – 40